עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ה:

תורה אור השלם

1. וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעֹנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי הִיא הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא: מ"א ג, ד
2. וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף וַיַּחְנְכוּ אֶת בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מ"א ח, סג
3. וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: שמות כז, א
4. וְהָאֲרִאֵיל {וְהָאֲרִיאֵל} שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו: יחזקאל מג, טז
5. אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: שמות ל, ב
6. אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: שמות כז, יח
7. וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת כָּל כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: במדבר ד, כו
8. קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: שמות לח, יד

מוסף רש"י

זה גדול מזה. זה של אבנים גדול משל משה, שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה וזהו היה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד, הרי של שלמה חמש מאות שבעים ושש כשל משה, אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר, שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה (מ"א ח סד) **אף מזבח י' אמות.** גובהו י' אמות והוצרך לסובבו בקלעים של י' אמות רחב, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה, ומה אני מקיים וקומה חמש דקלעים משפת מזבח ולמעלה, שהיו הקלעים ט"ו אמות (שבת צב.):

שיטה מקובצת

רש"י ד"ה אף כאן מודד ה' על ה' מאמצעיתו לכל רוח כו' (עד סה"ד). ויש מפרשים אף כאן מודד ה' מאמצעיתו לכל רוח, פי' נמצא שהיה י' על י' שהן מאה (על מאה) [אמה] ושל שלמה היה עשרים על עשרים שהן ת' אמה, נמצא שלא היה של שלמה גדול משל משה אלא ג' רבעים יותר, ולכך הוצרך לקדש תוך החצר. ע"כ מצאתי בספר ישן (ב"ש, כי"ב וג'): תוד"ה והלא כבר נאמר כו' וא"ת כו'. לשון מהר"פ, וא"ת מנ"ל דאמזבח הנחשת קריב ליה שלא היה מקום המערכה אלא אמה דלמא מזבח דנוב וגבעון קאמר דהיה גדול יותר כדאמרינן לקמן ג' מזבחות היו שם בנוב וגבעון וי"ל כו': ד"ה מה משכן כו'. תימה כיון דאיכא היקשא גזירה שוה דרבוע למה לי. תיפוק ליה מהיקשא דהכא, וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוה דרשינן הך היקשא לסתור משמעות הפסוק שכתוב בהדיא ושלש אמות קומתו. א"נ הך היקשא לאו אגובה דמזבח קאי אלא אגובה דקלעים כדפ"ה, ובא לתרץ קושייתו של רבי יהודה שהקשה מן הפסוק דכתיב גבי קלעים וקומה ה' אמות, לפיכך בא לתרץ ולומר דמה משכן עשר אמות אף קלעים שהוא סביב המזבח עשר אמות ולפיכך לא היה נראה הכהן מבחוץ (מהר"פ): ד"ה ואומר כו' וקשה לר"ת כו' והא מוכח קרא בהדיא כו'. נ"ב, ועוד דהו"ל לר"י למימר ההוא ברחבה הוא דכתיב (ר"פ):

תוספות

ההיכל פטור דאינו ראוי לפתח אהל מועד דמחוסרי מעשה וכ"ש זה [כד] ועוד אמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (דף יג.) דאם הקדיש והחרים והעריך בזמן הזה בהמה תעקר דהיינו נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה כדאיתא התם ופריך ונישחטינהו מישחט ופי' בקונטרס משום שחוטי חוץ לא מחייב דמיירי בקדשי בדק הבית דאין חייבין משום שחוטי חוץ כדמוכח לקמן (דף קיג:) ובפרק שני שעירי (יומא דף סג:) וקשה דאי בקדשי בדק הבית [כה] מאי פריך ונישוייה גיסטרא ומשני מפני שנראה כמטיל מום בקדשים וליכא למימר דיש איסור מטיל מום אף בבהמה תמימה לקדשי בדק הבית כדאמר המתפיס תמימים לבדק הבית אינן יוצאין מידי מזבח לעולם דהיינו מדרבנן משום קנס כדמוכח פרק המנחות והנסכים (מנחות קא.) דקאמר משום דלא שכיחי תמימים תקנו שיהיו למזבח לכך נראה דמיירי בקדשי מזבח ולא מחייבי משום שחוטי חוץ משום דאינו ראוי לפתח אהל מועד או משום דהוי דחוי או משום דמחוסר זמן ודוחק לומר דההיא דמס' ע"ז כמ"ד הותרו הבמות דהא סתם מתניתין לקמן (דף קיב:) דירושלים אין אחריה היתר ובפ"ק דמגילה (דף י.) פריך מינה לר' יוחנן [כו] דאמר שמעתי שמקריבין בבית חוניו ונראה לתרץ דר' יוחנן דמחייב לקמן מעלה בחוץ מיירי בהעלאת קטרת דלא מחוסר מעשה כדאמר בשמעתין מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו (ח) א"נ בהעלאת מנחה שקמצה בכלי שרת בפנים אע"פ [כז] שאין בית דאזבחים דוקא בעי מזבח כדכתיב וזבחת עליו ויניח השתא הא דנקט ר' יוחנן מעלה בזמן הזה ולא נקט שוחט בזמן הזה ואין לתרץ דר' יוחנן כרבי יהודה [כח] דשרי להקטיר ברצפת העזרה דלא מיסתבר לישרי רבי יהודה בשעה שהמזבח פגום אלא בשעה שהמזבח כשר ועוד יש לתרץ דלקמן ר' יוחנן מיירי כשבנה המזבח במקומו והעלה בחוץ כיון דקדשי [כט] לעתיד לבא והיא [ל] דפ"ק דע"ז (דף יג.) יש להקשות בקדשי בדק הבית אמאי נועל דלת בפניה לרבא ונשחטיה או נשוייה גיסטרא אלא פי' רבינו הקדוש דמדרבנן אסור להטיל בהם מום גזירה אטו קדשי מזבח כדאמר בראשית הגז (חולין דף קלה.) דקדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה גזירה אטו קדשי מזבח וא"כ יש ליישב פי' רש"י דפריך בקדשי בדק הבית ונשחטיה משחט ונשוייה גסטרא ומשני נראה כמטיל מום דאסור גזרה אטו קדשי מזבח וא"ת מאי טעמא פטרינן שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל בחוץ (לעיל דף נה:) (ו) והלא בפנים כי האי גוונא אם עלו לא ירדו לפי מה שפי' הקונטרס לקמן (ז) קודם [לא] שיעמידו לוים את המשכן ולאחר שפרקו לוים את המשכן דשלמים דוקא בעי פתיחת דלתות ההיכל ולא שאר קדשים וכיון דשאר קדשים כשרין א"כ שלמים נמי אם עלו לא ירדו וחייב בחוץ כמו הלן והיוצא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו דחייב עליהן בחוץ הואיל ומתקבל בפנים וי"ל דהתם מיירי בהעלאה דכיון שהשחיטה נעשית בפנים כהלכתה מיחייב בהעלאה כיון דמתקבל בפנים אבל הכא דאין השחיטה כהלכתה לא ואפילו אם תימצי לומר דפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן בחוץ חייב הבהמה ראויה לפנים לכתחילה אבל אלו קדשים אינן ראויין לפנים לכתחילה: (ח) **הא אזקינן** [לב] **להו.** וגבי מומין תנן בבכורות (דף מא.) הזקן. והא דאמר (באלה הדברים רבה) (ט) חיים כלכם היום קל וחומר מפרים שהתנדבו הנשיאים לשאת הארון במדבר שחיו עד שלמה שהקריבן לגבוה [לג] הוראת שעה היתה: **והלא כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה.** וא"ת מנא ליה דאמזבח הנחשת קאמר הא ג' מזבחות הוו כדאמר לקמן (דף סא:) של נוב ושל גבעון וגדול היה וי"ל דסמיך אקרא (דה"ב ב א) דכתיב בהדיא על מזבח הנחשת שעשה בצלאל: (י) **מה משכן עשר אמות.** תימה כיון דאיכא היקשא גזירה שוה דרבוע למה לי: **ואומר קלעים ט"ו אמה אל הכתף.** פי' בקונטרס וקס"ד בגובה קאמר וה"ה לכל החצר וקשה לר"ת היכי מצי למימר דאגובה קאי והא מוכח קרא בהדיא דברחבה מיירי דקחשיב מעיקרא החצר לפאת ים [לד] חמשים אמה ואחר כך מפרש חמש עשרה אמה קלעים לכתף שאצל השער ולכתף השנית חמש עשרה קלעים ואחר כך לשער החצר מסך

גמרא

והלא כבר נאמר 1 אלף עולות יעלה שלמה על המזבח ההוא ואילו בבית [א] עולמים הוא אומר 2 ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וכשאתה מגיע לחשבון עולות ולמנין אמות זה גדול מזה אלא מהו קטן מהכיל (א) כאדם האומר לחבירו פלוני ננס הוא ופסול לעבודה ור' יהודה (ב) שפיר קאמר ר' יוסי ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח שעשה משה גדול היה דתניא 3 חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב דברים ככתבן דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר נאמר כאן 3 רבוע ונאמר להלן 4 רבוע מה להלן מאמצעיתו היה מודד אף כאן מאמצעיתו היה מודד והתם מנלן דכתיב (ג) 4 והאריאל שתים עשרה [ב] אמה לכל רוח או אינו אלא י"ב על י"ב כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו מלמד שמאמצע הוא מודד [ג] ור' יוסי כי גמר גזירה שוה בגובהה הוא דגמיר דתניא 3 ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר נאמר כאן 3 רבוע ונאמר להלן 5 רבוע מה להלן גובהו פי שנים כארכו אף כאן פי [ד] שנים כארכו אמר ליה רבי יהודה (והלא כבר נאמר [ה] ואת 6 החצר מאה אמה וקומה חמש אמות וגו') אפשר כהן עומד ע"ג המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר 7 ואת קלעי החצר ואת מסך [ו] שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח (ד) מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות ואומר 8 קלעים חמש עשרה

רש"י

אלף עולות יעלה שלמה וגו' וכשאתה מגיע לחשבון עולות [ז] **ולמנין אמות.** שהיה מזבח אבנים של שלמה עודף עליו זה של שלמה גדול משל משה לפי צורך העולות שהרי מזבח של משה כתיב ביה ה' אמות אורך וה' אמות רוחב צא מהם מקום הקרנות אמה לכל צד ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה לפנים מן הקרנות סביב המערכה נמצא מקום המערכה אמה על אמה הכי אמרינן לקמן בפירקין (דף סב.). **יסוד** [ח] **וסובב** לא היו ממעטין בארכו ורחבו לפי [ט] שמקיפין ובולטין סביביו מעשה רשת נחושת והוא היה סובבו. ובמזבח שעשה שלמה היה מקום המערכה כ' על כ' לרבי יוסי כדתנן במסכת מדות [י] [פ"ג מ"א] חלקהו לכ' רצועות כל אחת ואחת ברוחב אמה ואורך עשרים הרי ד' מאות אורך ברוחב אמה ואין לך אמה על אמה שאינה מחזקת לבער אלף [יא] ליום (ה) שהיתה אש של שמים ממהרת לאכול הרי ד' מאות אלף: **אלא מהו אומר קטן מהכיל.** לאו במזבח אבנים קאמר ומשום ההוא [יב] יומא אלא למזבח הנחשת קאמר ובא לפוסלו לעולם [יג] שסילקו ומה שתלה הכתוב קטנו בעולות של אותו היום לישנא מעליא נקט: **כאדם שאומר לחבירו.** באדם שנפסל: **ננס פלוני.** לישנא מעליא ולא אמר נפסל פלוני: **ונפסל** [יד] **לעבודה.** לאו מסקנא דאדם אומר אלא רבי יוסי קאמר לה ואותו פלוני פסול לעבודה והוא קורא לו ננס: **שפיר קא"ר יוסי.** ול"צ לקדושי רצפה: **מזבח של משה גדול היה.** וכשאתה מגיע לחשבון עולות ומנין אמות שבשניהם נמצא של שלמה קטן לפי הצורך: **ונאמר להלן רבוע.** בשל יחזקאל שנתנבא על בית שני או על העתיד רבוע אל ארבעת רבעיו: **מה להלן.** מדה האמורה בו מאמצעיתו הוא מודד כדמפרש ואזיל: **אף כאן.** מודד ה' על ה' מאמצעיתו לכל רוח נמצא י' על י' צא מהן אמה מכאן ואמה מכאן לקרנות וכן למקום הילוך הרי ו' על ו' מקום המערכה ושל שלמה כ' על כ' מקום המערכה עשה ממנו ג' רצועות של ו' רוחב נשארו שתי אמות באורך עשרים חלוק ג' הרצועות לרחבו [לחתיכות רבועות של שש שש] תמצא בכל אחת ג' חתיכות רבועות של שש שש הרי תשע ועוד נשארו בכל אחת ב' אמות באורך ששה קרדס זו אצל זו הרי ו' על ו' הרי עשר חתיכות רבועות ועוד צרף הרצועה הארוכה עשרים ורחבה ב' ותמצא ו' על ו' הרי י"א [טו] וב' אמות על ב' אמות נמצא של משה אחד מי"א כשל שלמה ומגיע לחשבון י"א אלפים עולות ותו לא [טז] ובחנוכתו כתיב [מ"א ח] בקר כ"ב אלף וצאן [יז] כ"ב אלף: **והאריאל.** מקום מערכה של מזבח: **שתים עשרה.** אל ארבעת רבעיו מלמד שמאמצעיתו מודד: **ורבי יוסי.** דאמר דברים ככתבן: **כי גמיר ג"ש.** דרבוע רבוע בגובהה הוא דגמר ולאו מרבוע דיחזקאל אלא מרבוע דכתיב במזבח הפנימי: **דתניא וג' אמות קומתו כו'.** (שמות כז) ובמזבח [יח] הנחשת כתיב: **ונאמר להלן רבוע.** במזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע [יט] ואמתים קומתו (שם ל): **אף כאן גובהו פי שנים לארכו.** הרי י' אמות ובסיפא [כ] [דף ס.] מפרש ר' יוסי מאי וג' קומתו: **והלא כבר נאמר וקומה ה' אמות.** דאין גובה היקף הקלעים של חצר אלא ה' אמות [כא]: **אפשר כן שיהא כהן בראש המזבח ועבודה בידו כו':** **מה משכן.** צריך קלעים לחצר סביביו מוקף [כב] גובה י' אמות דהא הכי הוה גובהה דכתיב (שמות כו) י' אמות אורך הקרש: **אף מזבח.** צריך [כג] היקף לכדי י' אמות: **ואומר קלעים ט"ו אמה**

מסורת הש"ס

א) עי' מכילתא יתרו פי"א, ב) [לקמן קח. פסחים כח: ר"ה כו.] יומא יג. נא: כתובות קט: קידושין סא. ב"ק מב. עה: סנהדרין יט. שבועות כו. כז: הוריות ד:, ג) [מנחות לז:], ד) [שבת לב.], ה) עי' רש"ק עי' יומא כא:, ו) בדף נה ליתא אבל הוא סיומא דמימרא דרב יהודה אמר שמואל ביומא דף סג., ז) דף סא. ד"ה וב' מקומות, ח) שייך לע"א, ט) צ"ל במדבר רבא סדר נשא פ' יב., י) עי' רש"ק וצ"ק.

גליון הש"ס

[תוס' (מהעמוד הקודם) א"נ בהעלאת מנחה וכו' דאזבחים דוקא בעי מזבח. עי' מנחות דף ה ע"ב בפירש"י ד"ה פגימת המזבח]:

שינויי נוסחאות

א] ובבית עולמים כצ"ל, ותיבת ואילו נמחק (*ש"מ): ב] שתים עשרה אורך בשתים עשרה רוחב רבוע אל ארבעת רבעיו ותניא וההריאל שתים עשרה לכל רוח כצ"ל (ש"מ): ג] מודד י"ב אמה לכל רוח (*ש"מ): ד] גובהו פי שנים (כ"ה ברש"י): ה] נאמר ארך החצר מאה באמה וקומה חמש אמות אפשר כו' כצ"ל (*ש"מ). ובילקוט ליתא כלל התיבות שבסוגריים (הגרי"ב). ו] מסך פתח שער כצ"ל (שמכ"י): ז] עולות של חנוכת המזבח (*ש"מ): ח] צ"ל ויסוד (ב"ש): ט] לפי שבולטין חוצה לו ומקיפין אותו סביביו (כי"י): י] בש"מ נוסף והוא שנאמר בדברי הימים (ב' ד' א') ויעש שלמה מזבח נחשת עשרים אמה אורכו ועשרים אמה רחבו ושל אבנים היה ולפי שהיה לעולה תחת מזבח הנחשת של משה קרא לו מזבח הנחשת. ועשרים על עשרים דקרא אמקום המערכה קאי כמו וההריאל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רחב דאמקום מערכה קאמר במזבח בית שני, חלק עשרים על עשרים לארכו לכ' רצועות וכו'. וכ"ה בכתה"י בשינויים קלים: יא] אלף עולות ליום כצ"ל (ש"מ): יב] ומשום קרבנות דההוא יומא, אלא למזבח הנחשת דמשה קאמר כצ"ל (ש"מ): יג] בכי"י נוסף וקראו בעל מום פסול [ובש"מ בשם פסול] והס"ד. ומה"ד כאדם שאומר לחבירו פלוני כהן ננס הוא ובא לפוסלו לעבודה וסילקו וגנזו ועשה חילופו מזבח אבנים והוא שנא' קידש החצר להציב בו בנין קבוע של אבנים למזבח כי עשה שם את העולה ואת המנחה כי מזבח הנחשת של משה שעשאו כננס ופסול לפי שלא היה נראה לריבוי עולות שבאותו היום. ומה שנ' בדברי הימים (ב' ד' ז') כי מזבח הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל לר' יוסי הכי קאמר כי מזבח הנחשת של משה אשר עשה שלמה תחתיו מזבח אחר קטן מהכיל. הס"ד ומה"ד שפיר קאמר כו'. וכעי"ז בש"מ: יד] צ"ל ופסול (ש"מ): טו] י"א רצועות של שש שש כצ"ל (ש"מ): טז] ותו לא כיון דשל משה אלף ותו לא ובחנוכתו כצ"ל (ש"מ): יז] וצאן מאה ועשרים אלף (ש"מ): יח] צ"ל במזבח (ש"מ). יט] רבוע יהיה (כתה"י): כ] ולסיפא (כתה"י). ובצ"ק הגיה ולקמן: כא] בכתה"י אמות, וכי אפשר כן כו' והד"א. וכ"ה בשמכ"י: כב] תיבת מוקף נמחק (ש"מ): כג] צריך קלעי החצר שסביביו גבוה י' אמות כצ"ל (ש"מ), ועי' מ"נ: כד] וכ"ש זה דמחוסר מעשה גדול ועוד כו' כצ"ל (צ"ק): כה] הבית כי פריך ונישוייה וכו' מאי משני מפני כו' כצ"ל (ש"מ): כו] צ"ל לר' יצחק ועי"ש (גליון): כז] דמקריבין אע"פ כצ"ל (ש"מ): כח] כרבי יהודה ס"ל דשרי (צ"ק): כט] צ"ל דקדשה (ב"ש): ל] מכאן ועד וא"ת הוא הגה"ה שלא מדברי התוס'. (בה"ז, וכ"מ בש"מ). ובצ"ק מהפך הגיר' דצ"ל וההיא דפ"ק דע"ז יש ליישב כפרש"י דפריך אקדשי ב"ה ונשחטיה משחט ולישווייה גיסטרא ומשני נראה כמטיל מום דאסור גזירה אטו קדשי מזבח וכן פירש רבינו הקדוש דמדרבנן אסור להטיל בהם מום גזירה אטו קדשי מזבח כדאמרינן בראשית הגז דקדשי ב"ה אסורים בגיזה ועבודה גזירה אטו קדשי מזבח וא"ת וכו'. ועי' מלאי"ט: לא] צ"ל גבי קודם (ש"מ): לב] אזקין (ש"מ): לג] בשמכ"י נוסף ואע"ג דאזקינו יותר מד' מאות שנה: לד] לפאת קדמה מזרחה כצ"ל (ש"מ):

אמה אל הכתף ומה א] ת"ל [1]ה' ב] אמות משפת מזבח ולמעלה ומה ת"ל [2]ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ור' יהודה כי גמיר גזירה שוה ברחבה הוא דגמיר ולרבי יהודה הא קא מיתחזי כהן נהי דכהן מיתחזי עבודה דבידו לא מיתחזי בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב [3]קידש אלא לרבי יוסי מאי קידש להעמיד בה מזבח בשלמא לרבי יוסי היינו דכתיב [3]קטן אלא לרבי יהודה מאי קטן הכי קאמר מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת קטן הוה במאי פליגי מר סבר דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים ומר סבר דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין אמר רבא (א)מודה רבי יהודה בדמים דתניא (ג)רבי יהודה אומר כוס אחד היה ממלא מדם התערובות ושופכו ג] על גבי מזבח שאם ישפך דמו של אחת מהן נמצא זה מכשירו ואי סלקא דעתך סבר רבי יהודה כולה ד] עזרה מיקדשא הא איתעבידא ליה מצוותיה ודלמא משום ה] דקסבר שפיכה מכח האדם בעינן אם כן נשקליה ונשפיך ליה אדוכתיה ודלמא משום דבעינן מצוה מן המובחר אמר רבי אלעזר (ג)א מזבח שנפגם אין אוכלין ° בגינו שירי מנחה שנאמר [4]ואכלוה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אכלוה אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר אשכחן שירי מנחה (ב)קדשי קדשים מנלן ו] ת"ל [4]קדש קדשים (ג)קדשים קלים מנין אמר אביי אתיא מדרשא דר' יוסי דתניא (ד)ר' יוסי אומר ג' דברים משום

רש"י

אמה אל הכתף. אלא השער וקס"ד ז] בגובהה קאמר וה"ה לכל החצר: **משפת מזבח ולמעלה.** למעלה מן המזבח היה גובהן ה' אמות: **משפת סובב ולמעלה.** עד מקום הקרנות ולמטה הימנו ו' אמות וגובה הקרן אמה: **ור' יהודה.** אומר ח] דברים ככתבן כי גמיר ג"ש דרבוע רבוע ברחבה דגמיר ט] למימר דמאמצעיתו מודד וממזבח דיחזקאל י] וכדלעיל: **ולרבי יהודה.** נהי נמי דדברים ככתבן הא קא מיתחזי כהן דהא יא] גובהו שלש וקלעים אינן אלא חמש והוא יב] עצמו ג' אמות נמצא ראשו למעלה מן הקלעים: **בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב קידש.** המלך את [תוך החצר] וגו' שהוצרכה כל הרצפה לקדשה לשם מזבח וקדושתה בשירי מנחה ובשיר כדאמרי' בשבועות (דף יד.): **מאי קידש.** את תוך החצר: ומשני קדשו לשם עזרה להעמיד בו מזבח אבנים: **בשלמא לר' יוסי.** דאמר של שלמה גדול ושל משה קטן: **היינו דכתיב קטן.** אמזבח הנחשת והכי קאמר העמיד מזבח אבנים כי מזבח הנחשת קטן יג]: **אלא לרבי יהודה.** דאמר כולה רצפה קידש למזבח יד] שלמה לא יכול להכיל העולה: **מאי קטן.** דכתיב אמזבח הנחשת הא דשלמה גופיה קטן הוה: **הכי קאמר כו'.** ומשום דקאי במקום מזבח הנחשת וחילופו הוא קרי ליה מזבח הנחשת ובדברי הימים (ב ז) קרי ליה הכי בהדיא ויעש (המלך) מזבח נחשת כ' אמה ארכו וכ' אמה רחבו ואמקום המערכה קאי: **במאי קמיפלגי.** ר' יוסי דגמיר רבוע רבוע ממזבח הזהב ורבי יהודה דגמיר לה משל יחזקאל: **כלי מכלי.** מזבח הנחשת והזהב טו] כלים הם: **מודה ר' יהודה בדמים.** דאע"ג דאמר רבי יהודה כל העזרה מקודשת הני מילי להקטיר חלבים אבל לזריקת דמים לא: **מדם התערובת.** של פסחים מעל הרצפה: **בגינו.** בשבילו: **וכי אצל המזבח אכלוה.** והלא כל העזרה כשרה לכך דכתיב טז] במנחה מצות תאכל במקום קדוש (ויקרא ו): **קדש קדשים.** בג"ש דקדש קדשים ילפי מהדדי: **משום ג'**

תוספות

עשרים אמה ובשמעתא קמייתא דעירובין (דף ג:) קשה טפי דפריך בין לרבנן בין לר' יהודה נילפו מפתח שער החצר ופי' שם בקונטרס שני לשונות ופי' בלשון שני דפריך יח] שיחשב פתח ברחב עשרים ומשני פתח שער החצר איקרי פתח סתמא לא איקרי ואיבעית אימא כי כתיב חמש עשרה (א) בגובהה כתיב והכתיב וקומה ה' אמות ההוא משפת מזבח ולמעלה ופי' שם בקונטרס דהיינו כר' יוסי דשמעתין וזו היא תימה דלא מלינן למימר חמש עשרה אמה בגובה כתיב אלא ברחבה כדפרישית ועוד קשה דאי מרחבה פריך התם הוה ליה למימר הכי אלא הא דתנן הרחב מעשר אמות ימעט נילף מפתח שער החצר כיון דעד הפתח איירי בגובהה ועוד לר' יהודה אמאי הוצרך להקשות מפתח החצר פתח יט] אולם דקאי ביה הוה ליה לאקשויי ועוד מאי קושיא מפתח החצר התנן ה) יש לו צורת הפתח א"צ למעט וחצר צורת הפתח הוה ליה שהיו העמודים משני צדדים וכלונסות על גביהן שהקלעים תלויין בהן ומיהו כ] בסמוך (ב) (קשה) כי פריך ור' יהודה מפתחו של אולם גמר והתנן וכו' כא] לא משני שאני פתחו של אולם דה"ל צורת הפתח [ובע"כ צ"ל] דכיון דאליבא דרב קיימא לא משני הכי דאיהו תני במתני' צריך למעט כדאמר התם [ב: יא.] ומהאי טעמא כב] פריך [שפיר] השתא ועוד (ג) דשער חצר לא ה"ל צורת הפתח שהכלונסות היו על הווין שקבועין בעמודין מבחוץ ואמרינן התם בפ"ק (דף יא.) צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום. ומפרש רבינו כג] דמגובהה פריך התם דלא יחשב פתח ביתר מה' אמות ומסתברא כד] היא לן טפי למילף מפתח החצר ממאי דנילף מפתח ההיכל דפתח כה] המשכן על כרחין שלא כדין איקרי פתח אהל מועד וחידוש הוא דלא הוו ליה גיפופי שהיה פרוץ לפניו במלואו כו] הלכך פתח ההיכל שהיה במקומו כז] דלמה שלא כדין נמי איקרי פתח ובתר הכי גרס איבעית אימא קלעים ט"ו אמה כח] וכי כתיב וקומה ברוחב ה' אמות משפת קלעים ולמעלה והיא שינויא כרבי יוסי דהכא ול"ג ט"ו אמה בגובהה הוא דכתיב וגם לא גרס אל הכתף דלא קאי אחמש עשרה דכתיב בקרא דההוא לא מיתוקמא אלא ברחבה אלא פירוש הוא כלומר הקלעים היו גבוהין חמש עשרה שלא יראו עבודה שבידו כרבי יוסי דאמר מזבח י' אמות והאי דכתיב בקלעים וקומה ה' אמות ודאי משפת מזבח ולמעלה והאי קרא דמייתי וקומה ברוחב ה' אמות (היינו) כט] להוכיח גובה פתח כ' אמה היינו ל] ההוא דכתיב גבי מסך בסוף ויקהל ומפרש דמשפת קלעים ולמעלה קאמר שהקלעים היו גבוהין סביב החצר לפון ודרום ומערב וכן לצד המזרח [שכמו] לא] שהקלעים היו ט"ו רוחב מימין הפתח וכן משמאל הפתח כמו לב] כן היו גבוהין ט"ו אמה ועל מסך הפתח כתיב רוחב כ' אמה וקומה ה' אמות ברוחב לעומת קלעי החצר פירוש שהמסך כל רוחב כ' היה גבוה ה' אמות משאר קלעי החצר אשתכח המסך גבוה כ' וזו היא אמת לג] גובהו של פתח והיא שינויא בתרא ליתיה אלא לרבנן דהא לרבי יהודה לא מתוקם כלל לד] ואע"ג דקאי התם לשנויי לרבנן ולרבי יהודה שינויא קמא יתיישב לרבי יהודה דשנינן פתח סתמא לא איקרי דהכי נמי לא מיתוקם ההוא שינויא כרבי יוסי דהכא אלא כרבי יהודה דפליג עליה והכא בשמעתין גרסי' מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות קלעים ט"ו ולא גרסינן לה] נמי אל הכתף דלאו קרא מייתי ובברייתא דמלאכת המשכן לא גרסינן כלל קלעים ט"ו במילתא דר' יוסי ופירושא בעלמא הוא כלומר הקלעים היו גבוהין ט"ו אמה שלא יראה כהן ועבודה בידו ומה ת"ל ה' אמות משפת מזבח כו' ור"ת מפרש בספר הישר דלשמואל עצמו פריך נילף מפתח שער החצר מנא לו] ליה דושחטו פתח אהל מועד אפתח היכל קאי ואי אפשר לומר כן כלל כדמוכחי כמה קראי בפרשת אלה פקודי ובשאר מקומות וקצת קשה לפירוש ר"ת לז] דפריך מגובה חמש דמאי משני פתח שער איקרי פתח סתמא לא איקרי כיון דנקרא שער כ"ש דאיקרי פתח דפתח קטן משער ועוד נילף מפתח עזרה שנקרא פתח (יחזקאל מו) והיה גובהו עשרים ז]: **הכי קאמר מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת.** תימה דבפ' במה בהמה (שבת דף נה.) אמרינן ויעמוד אצל מזבח הנחשת מזבח הנחשת מי הוה אמר להן הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני בכלי נחשת ואמאי לא אמר כי הכא וי"ל דהתם מה לו להזכיר מזבח הנחשת כלל: **מודה רבי יהודה בדמים.** תימה מאי קס"ד מעיקרא והא קרן לח] ורבוע יסוד מעכבין ז] [לקמן סב.]: **קדשים קלים מנין.** תימה דלא יליף מהיקשא מזאת התורה ח]: **אתיא מדרשא דרבי יוסי.** תימה טל] ל"ל ג"ש דקדש קדשים מ] ועוד מא] [קדשים קלים] גופה נילף ממעשר וכי תימא מה למעשר שכן טעון וידוי וכסף וצורה בכור יוכיח ועוד דבהאי קרא דמייתי דמקיש מעשר לבכור נמי כתיב חטאת ואשם דתניא בספרי פרשת ראה אנכי בקרבם ולאכלם אלו חטאות ואשמות וכן בקרא דלא תוכל לאכול בשעריך דריש פרק בתרא דמכות (דף יז.) בקרבך ולאכך אלו חטאות ואשמות:

מסורת הש"ס

א) לעיל נט., ב) [לעיל לד: ע"ש] פסחים סה. [מנחות נט: ע"ש תוספ' פסחים פ"ד ה"י], ג) עי' ת"כ ויקרא נדבה פרש' ד הי"ג, ד) [תוספ' סנהדרין פ"ג ה"ג מכות יט. תמורה כא.], ה) עירובין ב., ו) [וע"ע תוס' עירובין ג: ד"ה בין וד"ה ואבא"א], ז) [ועי' תוס' לעיל נא: סד"ה תן לה], ח) לעיל ז: ע"ש,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואומר קלעים וכו' חמש עשרה אמה בגובהה וכו': (ב) בא"ד ומיהו בסמוך נמי קשה כי פריך וכו' והתנן וכו' אמאי לא משני וכו' צורת הפתח אלא צ"ל דכיון: (ג) בא"ד ועוד י"ל דשער החצר:

גליון הש"ס

גמ' אין אוכלין בגינו שירי מנחה. ולאחר שחזר ונבנה עי' תוס' בב"מ דף נג ע"ב ד"ה לא פליג:

שינויי נוסחאות

א] גירסת כי"ל הא מה אני מקיים וחמש אמות קומתו משפת מזבח ולמעלה ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה לבר מאמה קרנות: ב] בשמכ"י חמש אמות קומתו. [ונ"ל שהוא ט"ס]: ג] נ"א וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד שאם נשפך דמו (כי"צ. וכ"ה לעיל לד: ובמנחות נט:): ד] נ"א קרקע (כי"צ): ה] נ"א הא קמ"ל שפיכה (כי"צ): ו] מנלן אתיא קדש קדש כצ"ל (ש"מ). ועי' רש"ש דמפרש עפ"י הנוס' שלפנינו: ז] צ"ל וקסבר (צ"ק). ולפי"ז צריך להגיה כן גם בתוד"ה ואומר: ח] צ"ל דאמר (ש"מ): ט] הוא דגמיר (ש"מ): י] דיחזקאל גמיר לה וכדלעיל כצ"ל (ש"מ): יא] דהא גובה המזבח (שמכ"י): יב] בכתה"י וכהן עצמו: יג] בכתה"י נוסף ונגס ופסלו מאותו היום והלאה וגנזו: יד] צ"ל דאף מזבח (ש"מ): טו] צ"ל ומזבח הזהב (ש"מ) טז] דכתיב במנחה בחצר אהל מועד יאכלוה כצ"ל והשאר נמחק (ש"מ): יז] קדש קדש. בג"ש דקדש קדש כצ"ל (שמכ"י). ור' אות ו': יח] דפריך ארחבה שיחשב (ש"מ): יט] מפתח (צ"ק): כ] ומיהו קשה כצ"ל (ש"מ), וגיר' צ"ק ומיהו הא לא קשיא כיון דאליבא דרב קיימא דאיהו תני במתני' צריך למעט אע"ג (דאין) [דיש] לו צורת הפתח כדאמר התם. ומהאי טעמא כי פריך בסמוך ור"י מפתחו של אולם גמר והתנן וכו' ולא משני שאני פתחו של אולם דה"ל צורת הפתח כיון דאליבא דרב קיימא לא משני הכי ועוד דשער וכו': כא] וכו' ואמאי לא משני (ש"מ): כב] טעמא נמי פריך כצ"ל (ש"מ): כג] רבינו תם (ש"מ, ב"ש. וכ"ה בתו' הרא"ש ותור"פ ושאר ראשונים בעירובין שם), [והמגיה בד' וילנא שכתב דפי' זה איתא בר"ח לעירובין, לא דק]: כד] צ"ל דמסתברא (ש"מ): כה] דפתח אהל מועד על כרחין שלא כדין איקרי פתח וחידוש כו' כצ"ל (ש"מ): כו] בתוס' הרא"ש שם נוסף ובכה"ג לא איקרי פתח: כז] בתוס' הרא"ש שם הלכך פתח ההיכל דלא איקרי פתח אלא מדכתיב פתח אוהל מועד: כח] אמה הוא דגביהי (תוס' הרא"ש שם). ובש"מ אמה גובהה: כט] צ"ל מלוע הוקף בסוגריים: ל] והיינו (ש"מ): לא] בש"מ מוחק תיבות [שכמו] שהקלעים היו ט"ו רוחב: לב] וכמו כן (שמכ"י): לג] מדת גובהו כצ"ל (ש"מ): לד] דהא לר' יהודה קלעי החצר סביב לא גביהי אלא חמש (תוס' הרא"ש שם): לה] ולא גרסינן ואומר ולא גרסינן נמי כו' כצ"ל (ש"מ): לו] צ"ל ומנא (ש"מ): לז] בש"מ תקן דצ"ל לפירוש רבינו, וזה אינו תואם להגהתו לעיל באות כג. ובתוס' הרא"ש ותוס' ר"פ עירובין איתא ר"ת כלפנינו: לח] בש"מ נוסף וכבש. וכ"ה לשון הברייתא לקמן סב ע"א: טל] גי' צ"ק ופמ"א תימה ד... ג"ש דקדש קדשים, הא כתיב בהאי קרא דמייתי והבאתם שמה וגו' ועוד כו' (עפ"י ש"מ, ראה לעיל אות ו). מ] דקדש קדש כנלצ"ל (ש"מ): מא] ועוד קדשי קדשים גופיה נילף (ש"מ):

עין משפט נר מצוה

י א ב ג מיי' פ"ג מהלכות פסה"מ הלכה כב כה:

תורה אור השלם

1. אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: שמות כז, יח

2. וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: שמות כז, א

3. בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת תּוֹךְ הֶחָצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵית יְהוָה כִּי עָשָׂה שָׁם אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטֹן מֵהָכִיל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: מ"א ח, סד

4. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא: ויקרא י, יב

מוסף רש"י

מדם התערובות. של פסחים שנתמלא על הרצפה משום דחיישינן לאחר שנתקבל הדם אחד מן הפספחים נשפך לארץ ולא נזרק והשתא משתרי בזריקה דהאי כוס, דקי"ל נשפך הדם מן הכלי על הרצפה ואספו כשר (מנחות נט:) **שאם ישפך דמו של אחת** מהן. על ידי שהן רבים ונבהלים לעשות: **נמצא כוס זה** מכשירו. שהרי מכולם מעורבים בו, ואי משום דאיערוב בדם התמצית, אמרינן לקמן ר' יהודה לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם, ולא אמרינן אידחי ליה בהתערבו הואיל ובידו לאוספו (לעיל לד:) **ג'** דברים. זו אחת מהן וכולן שנויין בספרי (מכות יט.):

שיטה מקובצת

ודלמא משום דבעינן מצוה מן המובחר. הוא הדין דהוה מצי למימר משום דבעינן יסוד: **תוד"ה אתיא כו'** דריש פ"ב דמכות בקרך וצאנך אלו חטאות ואשמות. ולמאי דפי' ריב"א לעיל (דף נו ע"ב) דאכילה לא קיימי אחטאות ואשמות דכתיב אתם ובתיכם ניחא (מהר"פ):

יא א מיי' (פ"ז) [פ"ו] מהלכות בית הבחירה הל' טו ופסק דאוכלין שם ע"ש:

מוסף רש"י

ג' זקנים. ר' ישמעאל ור"ע ובן עזאי: בכור מעשר וביכורים דטעונים הבאת מקום דכתיב (דברים יב) והבאתם שמה עולותיכם וגו' ותרומת ידכם אלו בכורים: מה בכור אינו אלא בפני הבית. כדמפרש לקמיה דבעי מתן דמים ואימורין למזבח: ביכורים יוכיחו. ביכורים אינן נאכלין אלא בפני הבית דכתיב והנחתו לפני ה' אלהיך: הנחה. לפני המזבח, דכתיב והנחתו לפני ה' אלהיך: ונהדר דינא. ליהדר דינא ולימא הצד השוה שבהן שטעונין הבאת מקום ואין נאכלין אלא בפני הבית, אף אני אביא מעשר (תמורה כא. ובעי"ז מכות יט.): מאי קסבר. דפשיטא ליה דבכור אינו נאכל ומעשר מספקא ליה: אפילו בכור נמי. נינהו ויקריבום הואיל והשתא נמי קדושה היא ירושלים להקריב (תמורה שם) ואי קסבר לא קידשה לעתיד לבא. תנאי היא דפליגי בקדושה לשעתה ולעתיד לבא, למ"ד לא קדשה לעתיד לבא איצטריך עזרא לקדשה, ולמ"ד קידשה לעתיד לבא לא הוצרך לקדש כלום אלא לזכר בעלמא (שבועות טז.) ואיתקש בשרו לדמו. כלומר, בשר נמי לא יאכל (תמורה כא.) ואתי מעשר ויליף מבכור. ומעשר דמיתקש לבכור, וכיון דלא קדשה לענין קדשים לא מתאכל, דפשיטא לן דלא מתאכל לא מעשר מבכור (תמורה כא.) וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. הא קי"ל שאין למדין בקדשים למד מן הלמד (מכות שם) חולין הוא. ולמדין אותו מן הלמד (תמורה כא:) הניחא למ"ד כו'. פלוגתא היא (מכות יט.): בתר למד אזלינן. דאם הוא חולין למדין אותו מן הלמד: בתר מלמד. דם המלמד בעי למיהוי חולין: מאי איכא למימר. (תמורה שם ועיי"ש עוד) בארעא חשוכא. בבבל שהיא מחשכה שנאמר במחשכים הושיבני (איכה ג) (יומא נז.), דבבל עמוקה היא דכתיב (ישעיה מד) האומר לצולה חרבי (מנחות נב.) אמרי שמעתא דמחשכא. שאין יודעים טעמו של דבר (פסחים לד:) בשעת סילוק מסעות. שהסתלקות נגלל: קדשים נפסלים ביוצא. שאין להם קלעים: זבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה. מצורע חוץ למחנה ישראל, זבין חוץ למחנה לויה (מנחות נה.):

ליקוטים

דם ובשר חדא מילתא היא. כלומר כל דבר שהוא ממנו ודבר אחר הוא, אין דנים אותו למד מלמד (ר"ח יומא נז.):

ג' זקנים וזה[א] אחד מהן [א]רבי ישמעאל אומר [ב]יכול יעלה אדם מעשר שני[ב] לירושלים ויאכלנו בזמן הזה ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום מה בכור אינו[ג] אלא בפני הבית אף מעשר אינו[ג] אלא בפני הבית מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ביכורים יוכיחו מה לביכורים שכן טעונין הנחה ת"ל[ד] [1]והבאתם שמה עולותיכם וגו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו[ג] אלא בפני הבית אף מעשר אינו אלא בפני הבית ונהדר דינא וניתי במה הצד משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח מאי קסבר אי קסבר [ג]קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא אפילו[ה] בכור נמי ואי קסבר לא קידשה לעתיד לבא אפילו בכור[ו] נמי תיבעי אמר רבינא לעולם קסבר לא קידשה והכא במאי עסקינן בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים[ז] ואיתקש בשרו לדמו מה דמו במזבח אף בשרו במזבח ואתי מעשר ויליף מבכור [ג]וכי[ח] דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש [ד]מעשר דגן חולין הוא הניחא למ"ד [ה]בתר למד אזלינן אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר [ו]דם ובשר חדא מילתא היא כי סליק רבין אמרה לשמעתא קמיה דרבי ירמיה אמר [ז]בבלאי טפשאי אמטול דיתבי בארעא חשוכא אמרי שמעתא דמחשכא לא שמיע להו הא [ח]דתניא בשעת סילוק מסעות קדשים נפסלין[ט] וזבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה ותניא אידך בשני מקומות קדשים נאכלים מאי לאו הא בקדשי קדשים הא בקדשים קלים ואמר רבינא אידי ואידי בקדשים קלים ולא קשיא

רש"י

ג' זקנים. דבר אחד מפי כל זקן וזקן: ר' ישמעאל אומר כו'. זו היא אחת מהן: יכול יעלה אדם מעשר שני. דקסבר קדושת הארץ לא בטלה וצריכה[י] הפרשת מעשרות מן התורה וקאמר יכול יאכלנו עכשיו בירושלים בלא פדיון: ת"ל[יא] וכו'. ולקמיה פריך מאי שנא בכור דפשיטא ליה ומאי שנא מעשר דמיבעיא ליה: שכן טעון מתן דמים. הלכך צריך בית ומזבח: בכורים יוכיחו. שאין טעונין מתן דמים וצריכין בית כדכתיב לפני[יב] מזבח (דברים כו): שכן טעון הנחה. הלכך בעו בית דהוזקקו למזבח לכך: ת"ל כו'. ולקמיה פריך וליהדר דינא וליתי במה הצד: צד מזבח. זה למתן דמים ואלו להנחה: מאי קסבר. האי תנא דפשיט ליה בכור ממעשר[יג]: אי קסבר קדושה ראשונה. של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כי היכי דס"ל בקדושת הארץ וקמיבעי ליה מי קרינא ביה[יד] לפני אלהיך או לא וקפשיט מעשר מבכור: אפילו בכור נמי. אפילו בכור יקריב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא אית ליה שמקריבין אע"פ שאין בית כדאמרינן במגילה (דף י.): ה"ג ואי קסבר לא קדשה אפי' בכור נמי תיבעי. ואי קסבר קדושת בית בטלה לה ומיבעי לה[טו] במעשר הואיל ואינו צריך לבית מי מיתאכיל בירושלים ולפני ה' קרינא ביה או לא: אפילו בכור. כה"ג נמי תיבעי ליה כגון[טז] שקרבו דמיו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים מהו שיאכלוהו: אמר רבינא לעולם קסבר לא קדשה והכא. דקפשיט ליה מעשר מבכור בבכור שאינו צריך לבית דומיא דמעשר[יז] קפשיט ליה דפשיטא ליה גביה דלא מיתכיל: דאיתקש[יח] בשרו לדמו. ואת דמם תזרק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך (במדבר יח) ויליף מיניה בשעה שאתה ראוי לזרוק את הדם אתה אוכל את הבשר ולא אחר שנהרס המזבח: וכי. בשר הלמד בהיקש מן הדם חוזר ומלמד בהיקש על המעשר[יט]: לשמעתא. הא דאביי דאמר קדשים קלים נפסלין בפגימת המזבח ומייתי לה מדרשה דרבי יוסי: בשעת סילוק המסעות. כשמורידין את המשכן ומסלקין את המזבחות בעת המסעות במדבר: קדשים נפסלים. בשר קדשי קדשים. * וקא סלקא דעתך מפני סילוק המזבח הוא מדקתני וזבין ומצורעין משתלחין אלמא אין מחנה מגורע כנכם כדגלי השבטים ולא זו בלבד לויס נושאי הארון כדאמרינן לקמן (דף סא.) אע"פ שנסע אהל מועד הוא אלמא נפסלין דקאמר לאו משום דמיפסלי ביוצא הוא דהא אהל מועד חשיב ליה[כ]: ותניא אידך גרים[כא]: בשני מקומות נאכלין. אם במקומן במחנות האמורות בהן כשהמשכן במקומו ואם בכל מקום שיהא שם דרך הליכתן מכשנסעו וקפין להדדי: מאי לאו. קמייתא בקדשי קדשים והא בקדשים קלים: הכי גרסינן מאי לאו הא בקדשי קדשים הא בקדשים קלים: אידי ואידי קדשים קלים ולא קשיא. קמייתא ר'

תוספות

מאי קסבר האי תנא. דפשיטא ליה בכור טפי ממעשר אי קסבר קדשה לעתיד לבא בקדושת[כב] הארץ וקמבעיא ליה אי קרינא ביה לפני ה' אי לא אפי' בכור נמי יקרב ויאכל דמאן דאית ליה קדשה קסבר דמקריבין אע"פ שאין בית כדאיתא פ"ק דמגילה (דף י.) ואי קסבר לא קדשה דבטלה קדושת[כג] הארץ ומבעיא ליה במעשר משום דאינו צריך לבית ומיתאכיל[כד] בירושלים אי קרינא ביה לפני ה' אי לא אפי' בכור נמי תיבעי היכא דהוי כעין מעשר כגון בכי ה"ג שאינו צריך לבית שקרבו דמיו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים מהו שיאכלוהו ומסיק דקסבר לא קידשה והא דפשיטא ליה בבכור משום דאיתקש בשרו לדמו ולא אכיל בשר אלא בשעה הראויה לזריקת דם ולא משנהרס זו היא גירסת הקונטרס ופירושו ואם תאמר אי קסבר לא קדשה היכי משכחת מעשר שני דאורייתא כיון דבטלה קדושת הארץ וי"ל דאי קסבר לא קידשה מוקמינן ליה למעשר שגדל בפני הבית כמו שפירש בקונטרס [גבי][כה] בכור שקרבו דמו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים א"נ אפי' קסבר לא קדשה הני מילי קדושת הבית אבל קדושת הארץ לא בטלה ונתחייבו בתרומות ומעשרות כדאשכחנא (לקמן דף קיב:) כשחרב שילה שבטלה קדושת הבית ולא בטלה קדושת הארץ וא"ת כיון דלא קידשה[כו] והותרו הבמות יהא נאכל בכל ערי ישראל לספרים דגרסי'[כז] לקמן בפ' בתרא (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות מעשר נאכל בכל ערי ישראל וי"ל דלפי אותה גירסא לא מתוקם הכא אלא במעשר שגדל לפני הבית והוזקק להבאת מקום ואינו[כח] נאכל בכל ערי ישראל וקשה לפירוש הקונטרס מאי דוחקיה דרבינא לומר לא קדשה ופליג אכוליה הש"ס דקים לן ירושלים אין אחריה היתר כדתנן בפרק בתרא (גם זה שם) לימא דלעולם קסבר קדשה ובכור[כט] שנזרק דמו ונפגם המזבח דאין בשרו נאכל בפגימת המזבח ומיהו מאי למימר לישנא דברייתא קשיתיה דקתני מה בכור אינו אלא בפני הבית דמשמע בית ממש וצריך ואי קדשה למה לי בית הלא מקריבין אע"פ שאין בית ואין צריך רק מזבח משום דאיתקש בשרו לדמו אבל ה"ה לעולם מאי סבר קדשה דכיון דמזרק דמו ואח"כ חרב אין אוכלין בשרו משום דאיתקש לדמו מיהו האי[ל] בפני הבית היינו בפני מזבח ולאו בית ממש קאמר אבל קשה מאי קאמר אפילו בכור נמי תיבעי ולא תבעי[לא] מעשר אדרבה כיון דלא קדשה פשיטא דלא קרינא ביה לפני ה' דמחיצה[לב] לאכול דאורייתא ועוד דבכור פשיטא דמפסיל ביוצא כשחרב הבית ונפלו מחיצות כיון דלא קדשה ומה צריך כלל היקישא דבשר ודם וכי תימא כשחרב הבית ונהרס המזבח אבל חומות ירושלים קיימת[לד] ולא בטלה קדושתה לענין קדשים קלים ומעשר שני זהו תימה לומר דהא ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואיך יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימא לכך נראה כמו גירסת הספרים אי קסבר קדשה אפילו בכור נמי ואי קסבר לא קדשה אפילו מעשר נמי לא ואמר רבינא לעולם קסבר קדשה וכו' והכי פריך אפילו בכור נמי משכחת לה בלא חומות ירושלים ובלא חומת עזרה כמו שפירש בקונטרס מקריבים אע"פ שאין בית כלומר יבנה המזבח ויזרוק הדם ויאכל הבשר אבל בלא מזבח פשיטא ליה דאינו יכול להקריב כדאמרי' לעיל (דף נט.) מודה רב בדמים אע"פ שבית קיים אם אין מזבח אין שוחטין ולכך בזמן הזה ואי קסבר לא קדשה קדושת הבית לבנות המזבח וכל שכן קדושת ירושלים אבל קדושת הארץ קיימת להתחייב בתרומה ומעשר כמו בנוב וגבעון אפילו מעשר יהא[לה] פסול פשיטא דאין לו היתר בירושלים ולא גרסינן לקמן פ' בתרא (דף קיב:) מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל ואי גרסינן ליה צריך לומר דהכי פריך אפילו מעשר שני יהא פשיטא דאין חייב להעלותו ואמאי קאמרת יכול יעלה אדם

מסורת הש"ס

א) מכות יט. תמורה כא. ספרי ראה קו, ב) [חגיגה ג: וש"נ], ג) [שעל מה. מכות יט.], ד) ע' ירוש' קידושין פ"א ה"ב, ה) שם [תמורה כא:], ו) ע"י פסחים פג., ז) פסחים לד: יומא נז. [כתובות עה.] מנחות נב. [בכורות כה:], ח) תוס' כלים פ"א ה"י [מנחות לה.] ירוש' יומא פ"ד ה"ד

תורה אור השלם

1. וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: דברים יב, ו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קדשים נפסלים וקס"ד מפני סלוק וכו'. לשון קס"ד מוקשה הא זה קיימא גם לפי האמת. ואין דבר זה נוגע למ"ד ולמסקנא:

שינויי נוסחאות

א] וזה אחד מהן נמחק (ש"מ). וכן ליתא במכות ובתמורה ובתוספתא סנהדרין פ"ג, וכ"ה ברס"ג (גליון): ב] מעשר שני בזמן הזה בירושלים (גוס' כתה"י. וכ"ה במכות): ג] נ"ל אינו נאכל (תמורה כא. תוספתא פ"ג דסנהדרין): ד] במכות ובתמורה ובתוספ' פ"ג דסנהדרין איתא ת"ל ואכלת שם לפני ה' אלקיך [וגו'] מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש מעשר לבכור וכו'. וכ"ה בילקוט רמז תתע"ו (הגר"ב): ה] נ"ל ש בכור ול"ש מעשר בני הבאה ניננה (תמורה כא.): ו] בכי"ב אפילו מעשר נמי לא: ז] קיים כיון דאי איתיה לדם לא בר זריקה הוא אתי בשר יליף מדם ואתי מעשר וכו'. והשאר נמחק (כ"ה בתמורה כא א): ח] בתמורה שם ומי ולפינן קדש מהדדי והא"ר יוחנן כל התורה כולה למדין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים שאין למדין למד מן הלמד, מעשר חולין הוא: ט] במנחות לה ע"א איתא נפסלין ביוצא. ועי' רש"י כאן ובש"מ ד"ה מאי לאו: י] וצריך להפריש מעשר. אי נמי במעשר שהפריש קודם שבטלה קדושת הארץ, וקאמר [יכול] יעלנו ויאכלנו כו' (כ"י): יא] נלע"ל דדין הוא, ותיבת ת"ל נמחק, וגו' טוס"ק: יב] נ"ל והניחו לפני (ש"מ): יג] טפי ממעשר כל"ל (*ש"מ): יד] ביה השתא בלא חומה לפני (כ"ה ברש"י במכות): טו] ליה (כתה"י): טז] כגון בכור שקרבו (*ש"מ). ונ"ק, כגון שזרק דמיו וקרבו אימוריו: יז] דמעשר עסקינן דפשיטא ליה גביה דלא מיתאכיל כל"ל (*ש"מ): יח] הד"א עם הקודם לו (צ"ק): יט] בכי"ב נוסף ושיטתא דרישא דברייתא הכי איתא מה בכור כי האי אינו נאכל כו' מה לבכור שכן חמור שמתחילתו הוצרך מתן דמים ואימורים למזבח בכורים יוכיחו שאין לך בכורים צריכים מזבח ואין נאכלים אלא בפני הבית דכתיב והניחו לפני מזבח. ובכתה"י נוסף ואי קשיא הא דתניא במסכת תענית (כא:) הוגללו הפרכת הותרו זבין ומצורעין ליכנס לשם במסכת מנחות בפ' שתי הלחם (לה.) רמינן להו אהדדי ומוקמינן להו כתנאי: כא] נ"ל קדשים נאכלין (ש"מ): כב] נלע"ל כקדושת (גל' קה"י): כג] נ"ל קדושת הבית (ש"מ): כד] אי מתאכיל בירושלים דקרינא כו' (ש"מ): כה] זו גירסת נ"ק. וגי' ש"מ ובבכור שקרבו. ועי' לעיל אות י: כו] קידשה א"כ במות מותרות דהא בהא תליא כדמוכח במגילה, וא"כ יביא מעשר ויהא נאכל בכל כו' (לשון תוס' מכות יט ע"א): כז] דגרסי (ש"מ): כח] תיבת ואינו ליתא בד"ו והוסיפוה עפ"י בה"ז, ונלע"ל דאינו. ולשון תוס' תמורה כא. דבההיא לא אמר דנאכל בכל ערי ישראל: כט] ובבכור (ש"מ): ל] והאי בפני כל"ל, ותיבת מיהו נמחק (צ"ק): לא] נ"ל מיבעיא (צ"ק): לב] דלא (צ"ק): לג] נ"ל דבעינן מחיצות לאכול (ש"מ): לד] קיימות (ש"מ): לה] יהא פשיטא כו' כצ"ל, פירוש בלא פדיון דלא הוי לפני ה' אלהיך (צ"ק, וכ"ה בתוס' מכות יט ע"א): לו] נ"ל כדתנן לקמן דף קיב באו כו' וי"ל דמיירי במעשר שגדל לפני הבית והוזקק להבאת מקום [ועי' בתוס' כאן ד"ה מאי] (גליון): לז] בכי"ב הכא: לח] בגליון הגיה המזבח נמי אינו ראוי לזריקה ובשר כו': טל] בכי"ב פי' הא כו':

שיטה מקובצת מאי קסבר אי קסבר קידשה [כו'] אפילו בכור נמי. יקריב ויאכל ואף על גב דליכא מזבח ובעי מתן דמים יבנה מזבח ויקריב, [ד]כיון דקסבר קידשה לעתיד לבא, מקריבין אע"פ שאין בית. וא"ת ודילמא אה"נ והא דקאמר אינו נאכל היינו כל זמן שלא נבנה המזבח, וי"ל דע"כ משום חיסרון הקרבה לא קאמר דאינו נאכל דא"כ אמאי פריך בברייתא מה לבכור שכן טעון מתן דמים, לימא משום דמחוסר תיקון מה שאין כן במעשר אפילו יהיו שוין בחומרותיהן (הר"פ): ואי [קסבר] לא קידשה. וא"ת א"כ מעשר אמאי נוהג, וי"ל דאע"ג דקדושת הבית בטלה קדושת הארץ כו'. [ככתוב בתד"ה מאי] וא"ת א"כ למה נקט ירושלים, אפילו בכל א"י נמי יהא נאכל מעשר שני[לו] כדאמרינן לקמן למ"ד דקדושת הארץ לא בטלה באו לנוב וגבעון כו' בכל ערי ישראל וי"ל דמיירי במעשר כו': אפילו בבכור נמי תיבעי. וא"ת והלא טעון מתן דמים ואימורים וכיון דלא קדשה לעתיד לבא א"כ לא שייך לומר דיבנה המזבח, וי"ל דמיירי בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית. ומשני רבינא הב"ע כו' אע"ג דזה היה יודע גם המקשן דמיירי בבכור דומיא דמעשר שאינו מחוסר כי אם אכילה, אלא משום מסקנא דאיתקש נקט ליה הב"ע בבכור שנזרק דמו כו' ומ"מ אינו נאכל משום דאיתקש בשרו לדמו כו' ויליף מיניה כו', וכיון דגלי בבכור ה"ה בשאר קדשים קלים, וכמו דאמרינן אי אתה אוכל משנהרס, ה"ה אי אתה אוכל משנפגס. כל זה שיטת הקונטרס. וקשה אמאי קאמר בכור נמי תבעי אם נקרא לפני ה', הא פשיטא דאינו נקרא לפני ה' ומחוסר קלעים הוא כיון דלא קדשה לעתיד, ואפילו מעשר נמי לא. ועוד קשה לפי מאי דמשני לא קדשה למה לי [למימר] גבי מעשר משום דאיתקש לבכור, תיפוק ליה כיון דלא קדשה א"כ מעשר אינו נאכל משום דמחוסר קלעים הוא ולא קרינן ביה לפני ה'. ועוד קשה דפירש דכמו דאינו נאכל לאחר שנהרס המזבח כך לא נאכל לאחר שנפגם, לא דמי דשאני התם[לז] דלית ליה תקנה כיון דלא קדשה לפי מאי דמשני רבינא. לכך נראה דגרסינן הכא ואי קסבר לא קדשה אפילו מעשר נמי לא, כלומר לא יהא נאכל בלא פדיון כיון שחרב הבית דלא קדשה ואין זה לפני ה' ואמאי מספקא ליה במעשר טפי מבבכור. ומשני רבינא לעולם קסבר קדשה וכ"ת אפילו בכור נמי יקריב ויאכל אה"נ אם לא נזרק דמו כבר אלא הכא במאי עסקינן שנזרק כו', ולכך בשרו אינו נאכל דאיתקש בשרו לדמו. והשתא ניחא הכל והוי ממש ראיה לנפגם המזבח כיון דאית ליה דקדשה לעתיד לבא, וכיון דנהרס אינו ראוי לזריקה מחמת פגימת המזבח[לח] (ו)בשר נמי אינו נאכל (תוס' מהר"פ): מאי לאו הא בקדשי קדשים והא בקדשים קלים. פ"ה[טל] הא דאמרינן בשני מקומות קדשים נאכלין בשעת חנייתן ובשעת מסען היינו בקדשים קלים, דהא למאי ניחוש לה, אי משום יוצא והא מחנה ישראל קיים אף לאחר שנסעו וקדשים קלים נאכלים במחנה ישראל, ועוד הוא קיים כדקתני זבין ומצורעין משתלחין, וטעמא כדקתני לקמן אע"פ שנסע אהל מועד הוא. ואי משום פגימת המזבח שהרי כיון שנסתלקו אין לך פגימת מזבח גדול מזה, מ"מ קדשים קלים אינם נפסלים בפגימת המזבח, והא דקתני באידך ברייתא קדשים נפסלים היינו קדשי קדשים ומשום סילוק המזבח שמסלקין אותו בשעת מסעות, וליכא למימר משום יוצא שהרי זבין ומצורעין משתלחין. ולא נהירא דבפרק שתי הלחם משמע דלחם הפנים מיפסל משום יוצא מדנפסל בשעת סילוק מסעות. לכך נראה דודאי אין אהל מועד קיים לענין קדשי קדשים ולחם הפנים שטעונין לפנים מן הקלעים דבסילוק הקלעים נפסלים ביוצא, והא דאמרינן אע"פ שנסע אהל מועד הוא לאו לענין מחנה שכינה קאמר דבקלעים תליא מילתא והואיל ונסתלקו הקלעים פקע מחנה שכינה. אלא לענין מחנה לויה ומחנה ישראל קאמר, ולכך מצורע משתלח חוץ לדגלו אף ממחנה ישראל וזב חוץ למחנה לויה, ומ"מ מייתי שפיר הכא מקדשים קלים דע"כ משום סילוק המזבח איצטריך לאשמועינן דהם נאכלים דמשום יוצא הא לא שייך בהו כדפי'. וא"ת ובפ' שתי הלחם מנלן דנפסלים בשעת מסע משום יוצא, דילמא דמשום פגימת המזבח הוא. ותירץ הר"מ דמשמע ליה דנפסלים ר"ל לעולם דלית להו תקנתא, ואי נפסלים משום דאין המזבח קיים, הא אית להו תקנתא כשחזרו והקימו אותו ובנאוהו. אלא ודאי משום יוצא קאמר (מהר"פ): הא בקדשי קדשים והא בקדשים קלים. ואפילו לר' ישמעאל. דליכא למימר דר' ירמיה בא להוכיח דאיכא תנא דקאמר בקדשים קלים דאין לחוש באכילה משום פגם מזבח, דהא אפילו אביי יודה בזה כדמסיק בשינויא הא ר' ישמעאל הא רבנן, אלא ודאי בא ר' ירמיה להוכיח דאפי' ר' ישמעאל מכשיר בקדשים קלים, ואע"ג דאשכחן בהדיא דר' ישמעאל פסיל בבכור כדאסיקנא משום דאיתקש בשרו לדמו, סבירא ליה לר' ירמיה דדוקא בבכור גלי. ומשני אידי ואידי אף בקדשים קלים והא ר"י כו', ואיבעית אימא אידי ואידי בקדשי קדשים ולא בקדשים קלים, ואי משום היקשא דהבאתם שמה זבחכם ומעשרותיכם וגו' ובכורות בקרכם וצאנכם, קסבר ר' ירמיה דדוקא מעשר דסמיך טפי לבכור איתקש לבכור, ולא זבחכם דהיינו שאר קדשים קלים, דאפסיק ליה מעשרותיכם בין זבחכם לבכור (מהר"פ): אידי ואידי בקדשים קלים כו'. והשתא נפסלים משום סילוק מזבח הוא. והא דמוכח בפרק שתי הלחם דמשום יוצא הוא, היינו דלא כרבינא, דודאי בקדשים קלים לא שייך למיפסילינהו משום יוצא דסילוק מסעות כדפי' (מהר"פ): רש"י ד"ה וכי. המעשר. ושיטתא רישא דברייתא הכי איתא, מה בכור כי האי אינו נאכל כו', מה לבכור שכן חמור שמתחלה הוא לך מתן דמים ואימורים למזבח, בכורים יוכיחו שאין לך בכורים צריכים מזבח ואין נאכלים אלא בפני הבית דכתיב והניחו: תוד"ה מאי קסבר כו' והכי פריך אפילו בכור נמי. נ"ב, וז"ל תו' אחרים ומפ' הר' חיים הכי אפילו בכור נמי דקס"ד דהא דפשיטא ליה בבכור דאין לו היתר בזמן הזה בירושלים משום דלא אכשר דקבעי מתן דמים לגבי מזבח, ולכך פריך אפילו בכור נמי כו' (ב"ש):

הא רבי ישמעאל הא רבנן ואיבעית אימא הא והא בקדשי קדשים ומאי בשני מקומות קודם שיעמידו לוים את המשכן

ר' ישמעאל דיליף בשר מדם א] בתרייתא רבנן: **ואיבעית אימא.** בתרייתא נמי בקדשי קדשים: **ושני** ב] **מקומות.** לאו לאחר שנסעו דנסתלק המזבח קאמר אלא חד מינייהו כדאיתא בעוד המשכן נטוי כמשפטו וחד לאחר שפירקו קרשים ג] וקלעי החצר ועדיין המזבח במקומו. וקודם שיעמידו לוים את משכן ד] דנקט הכא לאו דוקא נקט ה] חדא דלא משכח לה שהרי קודם שיחנו בני קהת נושאי המזבחות היו חונין בני גרשון ומררי נושאי המשכן ומקימין אותו ו] ובנסיעתם היו מורידין את המשכן תחילה ונושאין בני גרשון ומררי אחר דגל ז] אחד ובני קהת אחרי שני דגלים כדי שיהו קודמין בני גרשון בחנייתן ומעמידין את המשכן לפני בוא בני קהת כדכתיב אחר מסע דגל בני יהודה והורד המשכן וגו' (במדבר י) ואחר שני דגלים כתיב (שם) ונסעו הקהתים נושאי המקדש דהיינו א) ארון ומזבחות וכלי השרת והקימו בני גרשון את המשכן עד בואם של בני קהת ועוד ח] אי בששינו את הסדר מוקמת לה היכי שחטי קרבנות קודם שיעמידו משכן הא אמר באיזהו מקומן (לעיל דף נה:) בשלמים ט] ששחטן קודם שיעמידו לוים כו' פסולין י] ואי גרסת לה מוקי לה בששינו את הסדר וההוא דאיזהו מקומן שלמים דוקא קאמר משום דכתיב בהו (ויקרא ג) ושחטו פתח אהל מועד ולא יליף שאר קדשים מינייהו:

מהו

דמשמע דמספקא ליה אי חייב להעלותו לירושלים או לא כיון דלא קידשה יהא נאכל בכל ערי ישראל כדתנן לקמן (שם) ואמאי לריך לאקושי לבכור דמה בכור אינו מעלהו אף מעשר אינו מעלהו אמר רבינא לעולם קסבר קדשה ולא מיירי כלל בחובת העלאה אלא אם יכול לאוכלו בזמן הזה או לא וילפינן אכילת מעשר מאכילת בכור דמה אכילת בכור בעיא מזבח משום דאיתקש בשרו לדמו אף אכילת מעשר בעיא מזבח ואין שום מעשר נאכל בזמן הזה ואית ספרים דגרסי אי לא קדשה אפילו מעשר נמי לא וה"פ אפילו מעשר נמי לא יהא נאכל כלומר דמדקבעית במעשר בזמן הזה יא] א"כ במעשר שהוזקק להבאת מקום קבעי' יב] אבל לאחר חורבן ההוא שמא לא נתחייב כלל במעשר כיון דלא קדשה ואפילו נתחייב במעשר כמו בנוב וגבעון מ"מ פשיטא דנאכל בכל ערי ישראל לפי הגירסא דלקמן כדפרישית אלא כי קבעי באותו שגדל בפני הבית וחרב הבית והוא יג] פשיטא דאינו נאכל אמר רבינא לעולם קסבר קדשה ובבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית עסקינן וחרב הבית ועדיין בשרו קיים ואיתקש בשרו לדמו וא"ת והא כתיב (במדבר יח) ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר אלמא איתקש יד] בההוא קרא להקטרת חלב ואמרי' לעיל ג) דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו וה"ה אימורין וי"ל דקולא וחומרא לחומרא מקשינן ומקשינן טו] בשרו לדמו והשתא מהך דרשא יליף לכל הקדשים דאם נפגם המזבח אין נאכלין וא"ת לפי גירסא זו דגרס קדשה קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל דלקמן פ' בתרא (דף קיט.) תניא רבי ישמעאל אומר זה וזה מנוחה ונחלה שילה ופי' בקונטרס דבקדושת ירושלים גופה ס"ל דלא קדשה ויש אחריה היתר מדלא קרי ליה נחלה טז] כדאיתא בפ"ק דמגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה ואוקמינן כרבי ישמעאל מיהו בזה לא דק בפירושו דההיא דמגילה (גז"ש) רבי ישמעאל ברבי יוסי וההיא דלקמן רבי ישמעאל בן אלישע בר פלוגתיה דר"ע אבל מ"מ על כרחין קסבר לא קדשה יז] דכיון דמוקי קרא דנחלה בשילה א"כ מנא ליה דירושלים אין אחריה היתר וי"ל דשמא נפקא ליה מקרא אחרינא והרב רבי חיים מפרש דרבי ישמעאל סבר קדשה והאי דקאמר זה וזה שילה אתא לאשמועינן דשילה אין אחריה היתר דלא כמ"ד יש אחריה היתר והיינו משום דדריש מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים ומדחלקו קדריש ליתן היתר בין זו לזו ופליג אמתני' דקתני שילה יש אחריה היתר דתנן (לקמן דף קיב:) באו לנוב וגבעון כו' ואין נראה כלל שהרי יח] מוכיחים דבנוב וגבעון הותרו הבמות גבי שמואל והוא יברך את הזבח (שמואל א ט) וגם קרי ליה בפסוק במה אבל אחר ירושלים לכולי עלמא לא הותרו הבמות ואפי' מאן דאית ליה לא קדשה מלי סבר דאין אחריה היתר וכן משמע פ"ק דמגילה (גז"ש) א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה וקאמר דהדר ביה מהא דתניא ירושלים אין אחריה היתר ואמאי הדר ביה הא קאמר התם כתנאי אי קדשה לעתיד לבא אי לא קדשה ומעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר אלא ודאי מעיקרא סבר דלמ"ד לא קדשה הותרו הבמות והדר ביה ממתניתין דמגילה וממתניתין דלקמן בפ' בתרא (דף קיב:) דירושלים אין אחריה היתר דמשמע לכולי עלמא אפילו למ"ד לא קדשה ותנאי דמייתי התם בקדשה ולא קדשה לא קאי אדרבי יצחק אלא ריהטא דהש"ס הוא משום דאיירי יט] קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא דנקיט כתנאי ומייתי פלוגתא דבתי ערי חומה כ] דדמי לקדושת הארץ דמשווי להו אהדדי ובפ"ב כא] דערכין (דף לג:) גבי מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע וכמה תנאי היה יכול להביא דאיכא דאית ליה קדשה ואיכא דאית ליה לא קדשה ור"מ בפ"ק דחולין (דף ו:) קסבר לא קדשה גבי בית שאן ורבי ישמעאל דהכא ורבי יוסי דסדר עולם בפרק הערל (יבמות דף פב:) כב] וא"ת ומנא ליה לקמן כג] דרבי יוחנן סבר קדשה משום דמחייב מעלה בזמן הזה לעולם אימא לך דסבר לא קדשה אפ"ה אין אחריה היתר כדפי' וי"ל דאי לא קדשה לא מחייב כד] דאינו ראוי לפתח אהל מועד דנדחו לגמרי אבל אי קדשה לא נדחו דיכול לבנות מזבח במקומו ויקריב עליו או מיירי ר' יוחנן בקטרת דלא בעי מזבח כדפי' לעיל ג) ואין להקשות לפי' הקונטרס דגרס הכא לא קדשה ובסוף הערל (גז"ש) שמעינן לרבי יוסי דקדשה בברייתא דסדר עולם ויש כה] חילוק כדפי' לעיל דאפילו בטלה קדושת הבית קדושת הארץ לא בטלה כדאשכחן בנוב וגבעון א"נ תני ולא סבר ליה כדבעי למימר פרק יוצא דופן (נדה דף מו:) א"נ הא דידיה הא דרביה דהכא משמיה דרבי ישמעאל וא"ת למאי דגרס קדשה הא ר"ל ס"ל אליבא דרבי יוסי (יבמות דף פא.) תרומה בזמן הזה דרבנן וי"ל כדפרישית לעיל דאפשר אפילו לא בטלה קדושת הבית קדושת הארץ בטלה ותדע דרבי יהושע שמעי' ליה עיגול כו] בעיגולין עולה בפ"ק דבילה (דף ז.) ובסוף הערל (יבמות דף פא.) מוכח לר"ל למ"ד כז] עולה קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן ושמעינן ליה לרבי יהושע בכמה דוכתי דאמר שמעתי שמקריבים אע"פ שאין בית ה) ותימה כח] הוא לומר שקדושת הבית קיימת להקריב קרבן בלא במה כט] ולא יתחייב בתרומה אבל לעיל דאמר איפכא אתי שפיר כמו בנוב וגבעון והכא י"ל דרבי יוסי משום רבי ישמעאל קאמר ולא ס"ל ומר' יהושע י"ל ד) דסבר דאינו מקדש אלא ו' דברים בלבד לכן יעלו העיגולין ור"א דמספקא ליה בפרק ידיעות הטומאה (שבועות דף טז.) ובפ"ק דמגילה (דף י.) אי סבר קדשה או לא קדשה ושמעי' ליה בפ"ק דחגיגה (דף ג:) גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דקסבר לא קדשה ומיהו אין ראיה משום דהרבה כרכים לאו מדברי ר"א כדפרישית פ"ק דיבמות (דף טז. ד"ה עמון) וליתיה ל] במסכת ידים (פ"ד מ"ג): ה) **קדשים נפסלין.** פי' בקונטרס קס"ד מפני סילוק המזבח הוא מדקתני זבין ומצורעין משתלחין שאין מצורע נכנס לדגלי השבטים ולא זב למחנה הלוים נושאי ארון כדאמר לקמן אע"פ שנסע אהל מועד לא] אלמא נפסלין דקאמר לאו משום דמפסלי ביוצא הוא דהא אהל מועד חשיב ליה וא"א לב] דלמאי דמוקי לה השתא בקדשי קדשים אפילו בלא סילוק מזבח אלא סילוק קלעי החצר לחוד נפסלין קדשי קדשים ביוצא דבהדיא מוכח בפ' שתי הלחם (מנחות דף צה.) דבשעת לג] מסעות אין קרוי מחנה שכינה קיים ולחם הפנים ושאר קדשי קדשים מיפסלי ביוצא דנסע אהל מועד הוא לאו דוקא לענין מחנה שכינה אבל לגבי קדשים קלים ודאי לא מיפסלי ביוצא משום מסע המחנות לענין מחנה ישראל ומחנה לויה אע"פ שנסע אהל מועד הוא דמחניהם קיימים בדגלי השבטים כדמוכח לקמן פ' בתרא (דף קטז:) ולכך זבין ומצורעין משתלחין וקדשים קלים אין נפסלין ביוצא ואתקפתא הוי מדקתני נאכלין בשני מקומות דמיירי בקדשים קלים ואע"פ שאין מזבח במקומו: **הא ר' ישמעאל והא רבנן.** היינו תנאי דפליגי עליה דר' ישמעאל בתמורה פרק ואלו קדשים (דף כא.) ודרשי' ליה לקרא בע"א: **קודם שיעמידו המשכן.** פרש"י לאו דוקא קודם אלא לאחר שהעמידו הכל המשכן והמזבח דאין לפרש ממש קודם שהעמידו המשכן כיון שכבר העמידו המזבח במקומו אוכלין קדשי קדשים הלא תחילה נוסעין בני גרשון ומעמידין המשכן ואח"כ בני קהת מעמידין המזבח ואם שינו הסדר והעמידו המזבח תחילה היאך שחטו קדשים קודם העמדת המשכן הא אמרן (יומא דף סב:) שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פסולין וי"ל שלמים דוקא כתיב בהו ושחטו פתח אהל מועד כל זה פי' רש"י וק"ל (ברו"ך) הא תנן גבי תמיד (תמיד דף ל:) לא היה שוחט עד ששמע שער הגדול שנפתח אלמא ילפינן שאר קרבנות שאין שוחטין משלמים ואין נראה לומר דהיינו מדרבנן דהא בהיקשא דזאת התורה נילף לפסולא משלמים וגם אין לומר בשלמים גופייהו אינו פוסל רק מדרבנן דלא שנה הכתוב לעכב דהא אמרי' פ' שני שעירי (יומא דף סב:) דשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור אלמא מן התורה אינו ראוי לפתח אהל מועד דפסול דרבנן חייב בחוץ ואפילו בפסול דאורייתא חייב בחוץ היכא דאם עלו לא ירדו כדמוכח פרק השוחט והמעלה (לקמן קט.) וזהו הוכחה דשאר קדשים נמי פסולין בפנים קודם פתיחת דלתות ההיכל דאי כשירין א"כ בשלמים אם עלו לא ירדו דקרוי פסולו בקודש היכא דאית ליה הכשירא בעלמא א"כ הוא דבשלמים ס) אם עלו לא ירדו אמאי פטור בחוץ אלא ודאי בשאר קדשים נמי פסולין אם לא תאמר כיון דלא נפתחו קודם השחיטה דלתות ההיכל חשיב שוחט שלמים שלא במקומן וירדו אע"ג דשאר קדשים אין נפסלין מן התורה ודמי לקדשי קדשים ששחטן בדרום בפ"ק דמעילה (דף ג.) דכמאן דחנקינון דמו וירדו [לרבי יהודה] אע"ג דקדשים קלים שחיטתן בדרום כשירין לד] אבל לר"ש לא ירדו כדאיתא התם א"כ ההיא דשני שעירי דפטר בחוץ כרבי יהודה ס) וגם אין לומר דקודם שפירקו המשכן כלל שחטו וזרקו את הדם ואחרי כן פירקוהו ושינו הסדר בשעת חנייה והעמידו המזבח וקלעי החצר תחילה וקאמר בשמעתא דקודם שיעמידו קרשי המשכן יאכלו קדשי קדשים הלא מיד שפירקוהו נפסלו ביוצא הקדשי קדשים ולא אמרינן נסע אהל מועד הוא לגבי מחנה שכינה אלא ודאי קודם שהעמידו לאו דוקא אלא העמידו הכל וחידושא הוי אלאחר שפירקו כדקאמר קמ"ל אע"פ דנסע אהל מועד הוא ואע"פ שנפרק המשכן כיון שקלעי החצר והמזבח במקומן. ברו"ך:

מסורת הש"ס

א) [עירובין ג:], ב) [דף נט.], ג) דף נט: ד"ה עד, ד) [ועי' בתו' יבמות פא. ד"ה שאני כו' דחו סברא זו ע"ש], ה) שייך לעיל דף ס:.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) מאי וכו' ותימה הוא לומר שקדושת הבית קיימת. עי' לקמן דף סב ע"א תוס' ד"ה ואחד: תוס' ד"ה קודם וכו' אם עלו לא ירדו אמאי פטור בחוץ. עי' לעיל דף נט ע"א תוס' ד"ה עד: בא"ד וגם אין לומר דקודם שפירקו וכו' נפסלו ביוצא הק"ק. ק"ל הא גם בקדשים קלים כה"ג פסול מאכילה כיון דבעת סילוק מסעות הוי פגם מזבח ואידחי מאכילה ואינו חוזר ונראה כמ"ש תוס' בדיבור הסמוך בד"ה ולאחר ובד"ה אע"פ:

שינויי נוסחאות

א] מדם וא"כ בשעת סילוק המחנות (בב"ש המסעות) כיון שאי אפשר לזרוק את הדם אין הבשר נאכל, בתרייתא רבנן דלא ילפי בשר מדם כצ"ל (ש"מ): ב] בב"ש הד"א עם שלפניו: ג] קרשיו ויריעותיו (כתה"י וכ"ה בתוס' מנחות צה ע"א): ד] המשכן (ש"מ): ה] נקט אלא איידי דנקט לאחר שיפרקו נקט [נמי קודם שיעמידו] דלא משכחת לה שיהא המזבח מונח קודם העמדת המשכן שהרי וכו' (*ש"מ וכ"ה בתוס' שם): ו] אותו אבל בנסיעתו היו מפרקין המשכן תחילה ונוסעים בני גרשון (כי"פ ותוס' שם): ז] דגל ראשון ובני קהת אחר דגל שני כדי שיהו כו' (ש"מ ותוס' שם): ח] תיבת ועוד נמחק (ש"מ). אבל בתוס' מנחות העתיקו לשון רש"י כלפנינו: ט] צ"ל שלמים (ש"מ): י] פסולין, ואי כששחטו כבר משעת נסיעה והביאו עמם הבשר א"כ מיפסלא להו ביוצא ואי גרסינן לה וכו' (שמכ"י). ס"א ואם תמצא לומר קודם שיעמידו הלוים את המשכן דוקא קאמר מוקמינן וכו' (ש"מ): יא] נ"א בזמן הזה אם הוזקק להבאת מקום מאי קבעית אי דגדל לאחר החורבן ההוא וכו' כצ"ל (צ"ק): יב] קבעי' דההוא דגדל לאחר החורבן כצ"ל, ותיבת אבל נמחק (ש"מ): יג] וההוא (שמכ"י): יד] איתקש נמי בההוא כצ"ל (ש"מ): טו] ומקשינן בשרו וכו' הוא דיבור חדש (רא"ט): טז] תיבות מדלא קרי ליה נחלה נמחקות (צ"ק וכ"ה ברש"י שם): יז] קדשה מדלא קרי ליה נחלה ועוד דכיון דמוקי וכו' כצ"ל (צ"ק): יח] שהרי קראי מוכיחים (ש"מ): יט] גי' ש"מ דאיירי בקדושה וכו' הוא דנקט כתנאי וכו'. וגי' צ"ק דאיידי דנקט קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא נקיט כתנאי כו': כ] חומה ולאו משום דדמיא ליה דיש חילוק בין קדושת בית לבתי ערי חומה אבל ודאי קדושת בתי ערי חומה דמיא לקדושת וכו' כצ"ל (ש"מ): כא] צ"ל בפ"ב (צ"ק): כב] בש"מ נוסף קסבר קדשה ולקמן נמי בפרק השוחט והמעלה גבי פלוגתא דר"י ור"ל דהמעלה בזמן הזה מייתי פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע דמקריבין אע"פ שאין בית ולא מייתי דר"מ דבית שאן ור' ישמעאל דהכא ורבי יוסי בסדר עולם: כג] לקמן בפרק השוחט והמעלה (ש"מ): כד] לא מחייב כרת (ש"מ): כה] דיש (ש"מ): כו] דעיגול (ש"מ): כז] צ"ל דמ"ד (ש"מ): כח] מתיבת ותימה עד ור"א מוקף בש"מ בחצאי לבנה, וכ"כ בב"ש דהוא תוספת: כט] תיבת במה נראה ט"ס, ונ"ל בה"מ ר"ת בית המקדש (חו"ד): ל] צ"ל וליתיה במילתיה (ש"מ): לא] מועד הוא (ד"ו ש"ח): לב] וא"א לומר כן (ש"מ): לג] דבשעת סילוק מסעות כצ"ל (ש"מ): לד] צ"ל כשירין בדרום (ש"מ). [נראה דצ"ל כשרה]:

שיטה מקובצת

תוד"ה מאי (מעמ' הקודם) וי"ל דקולא וחומרא לחומרא מקשינן ומקשינן בשרו לדמו כו'. וא"ת הואיל ומוקי ליה בבכור שנזרק דמו א"כ היכי קאמר בברייתא בכורים יוכיחו, והא בכורים דהוי כה"ג דמעשר שנזרעו קודם החורבן ולא מחוסר רק אכילה דהיינו כשהניחם לפני המזבח קודם חורבן הבית, אז ודאי נאכלים שפיר לאחר חורבן הבית, וכמו שאין אתה למד מעשר מבכור רק בדדמי ליה דלא מיחסר רק אכילה, כמו כן אין לעשות יוכיח מבכורים רק בדדמי ליה דלא מיחסר רק אכילה, וי"ל דדוקא גבי היקשא דבכור ומעשר איכא למימר דלא איתקש אלא לבכור דכוותיה, אבל שייך שפיר לומר ביכורים יוכיחו אף מאותם שלא הניחם קודם חורבן הבית כיון שבבנין הבית היה למד. כך נראה למהר"ס (תו' מהר"פ):